

R. GARAUDY VO SVETLE MARXISTICKO-LENINSKEJ KRITIKY

I. Bauerová, A. Liepertová, G. Heinrichová, Ke kritice teoretických a ideovopolitických názorů R. Garaudyho

Vnášanie buržoáznej ideológie do marxisticko-leninskej koncepcie revolučnej premeny sveta; popieranie historického významu proletariátu ako jedinej schopnej sily realizovať túto pozitívnu premenu sveta; negovanie súčasnej socialistickej reality; absolutizovanie náhodného v spoločenskom vývoji; neschopnosť dialektickej analýzy zložitých a vnútorných protirečivých procesov reálneho spoločenského života; uprednostňovanie (i v teórii i v praxi) stanoviska sociálneho reformizmu pred stanoviskom v praxi uskutočňovať revolučný čin oslobodzujúci svet, a teda neschopnosť tvorivo a dôsledne publikovať princípy marxizmu-leninizmu na súčasnosť, charakteristickú triednym zápasom — to sú hlavné črty súčasného revizionizmu ako zvláštneho ideologického a politického smeru, ktorého konečným cieľom je *narúšiť* jednotu medzinárodného komunistického hnutia a spoločenstvo socialistickej krajín.

Súčasný revizionizmus sa usiluje prenikať takmer do všetkých foriem spoločenského vedomia, najviac však do marxisticko-leninskej filozofie. V podstate je to sofisticko-eklektické úsilie „modernizácie“, „demokratizácie“, „autentizácie“, „humanizácie“ a či „deideologizácie“ marxisticko-leninského učenia o vývinových zákonitostiach prírody, spoločnosti a ľudského myslenia.

Kritickú, dôsledne marxistickú analýzu revizionizmu R. Garaudyho v spomenutej forme spoločenského vedomia podáva kolektív autoriek I. Bauerovej, A. Liepertovej a G. Heinrichovej v práci *Ku kritice te-*

oretických a ideovopolitických názorov R. Garaudyho (Praha 1972, s. 128).

Toto kritické dielo sa nesie v znamení hlbokej znalosti filozofických prác R. Garaudyho, čo autorkám umožňuje podať metodologicky ucelenú analýzu objektívnych príčin revizionizmu R. Garaudyho. Autorky v tejto súvislosti v Úvode aj poznamenávajú, že predmetom ich kritiky „sú teoretické základy revizionizmu v súvislosti s politickými a ideologickými zápasmi našej epochy...“ (s. 8). Ide o kritiku zameranú v prevažnej miere na teoretické práce R. Garaudyho z posledného desaťročia, počnúc jeho prácou *Perspektivy člověka*.

Kritika revizionizmu R. Garaudyho sa začína prvou kapitolou nazvanou *Revízia marxisticko-leninského určenia charakteru súčasnej epochy*.

Marxisticko-leninské určenie charakteru súčasnej epochy vychádza z reálnych politicko-ideologických a sociálno-ekonomických rozporov medzi spoločenstvom socialistických krajín a kapitalizmom, pričom skutočnosť je taká — konštatujú autorky — že imperialismus má ešte stále ekonomickú a politickú moc, „avšak konštruktívna spoločenská koncepcia budúcnosti ľudstva je preňho nedosažiteľná“ (s. 12), pretože konštruktívna spoločenská koncepcia budúcnosti ľudstva je koncepciou komunistického spoločenstva, a teda beztriedneho spoločenstva. Inými slovami, ide o proces, ktorý začal a ktorý musí dokončiť len proletariát, pretože jedine on — slovami Marxa — má reálne predpoklady zrušiť všetky neľudské životné pod-

mienky, t. j. podmienky dnešnej kapitalistickej spoločnosti.

Iba prijatím tohto východiska možno vedecky správne určiť charakter súčasnej epochy ako epochy triednych zápasov, prechodu od kapitalizmu k socializmu; teda nie ako epochy „vedecko-technickej revolúcie“, epochy „postindustriálnej“ a či „technokratickej“ spoločnosti.

R. Garaudy neprijíma toto východisko pri určení charakteru súčasnej epochy. Podľa neho súčasná epocha nie je v znamení zápasov medzi socializmom a kapitalizmom, ale v znamení vedeckotechnickej revolúcie a boja proti dogmatizmu. R. Garaudy, ako tvrdia autorky, nevzťahuje historickú epochu na určitú spoločensko-ekonomickú formáciu, ktorá najvernejšie vyjadruje rozpornosť, a tým aj jej podstatu (s. 14); nevychádza teda z konkrétnej analýzy tried, z reálneho pomeru triednych síl vo svete.

Keďže R. Garaudy prijal vedeckotechnickú revolúciu za východisko pri určení charakteru súčasnej epochy, zabsolutizoval tento historicko-sociálny jav, ponechal mu význam samostatnosti a *nadradenosti* nad ostatnými sociálnymi procesmi, urobil z neho určujúce kritérium spoločenského pokroku a jedinú základňu, na ktorej je možné (a potrebné) riešiť ostatné sociálne problémy, t. j. mimo ekonomického, politického a ideologického triedneho boja.

Mystifikácia vedeckotechnickej revolúcie vedie Garaudyho k presvedčeniu považovať marxisticko-leninskú teóriu triedneho boja za zastaranú. Vedeckotechnická revolúcia je preňho „univerzálnou udalosťou, pred ktorou sama socialistická revolúcia sa javí len ako čiastková udalosť“ (s. 17), pretože — ako sa nazdáva Garaudy — iba vedeckotechnická revolúcia urýchľuje proces zospoločšteného hospodárstva. Teda nie triedny boj je podmienkou socializmu, ale spomínaná vedeckotechnická revolúcia, „explózia vedy a techniky“ a s tým súvisiaca „explózia subjektivity“; prirodzene, toto všetko mimo nastolenia socialistickej výrobných vzťahov, ktoré sú naj-

reálnejšou základňou pozitívneho rozvoja vedy, techniky a človeka.

Garaudy svojím chybným východiskom pri určení charakteru súčasnej epochy dopel k metafyzickému oddeleniu výrobných síl od výrobných vzťahov, pretože chápe vedeckotechnickú revolúciu v princípe len ako otázku výrobných síl, nezávislých od výrobných vzťahov. Vedeckotechnická revolúcia ako taká nevyžaduje — ako sa domnieva Garaudy — revolucionizovanie kapitalistických výrobných vzťahov, ale iba ich reformovanie. Garaudy teda nediferencuje problém vedeckotechnickej revolúcie, ktorá v skutočnosti prebieha inakšie v podmienkach socializmu a inakšie v podmienkach kapitalizmu. „Zabúda, že kapitalizmus sa snaží použiť vedeckotechnickú revolúciu ako rozhodujúcu ekonomickú, politickú, ideologickú a vojenskú zbraň pri realizácii svojej agresívnej politiky“ (s. 23).

Revizionistické závery, vyplývajú z mylného východiska, sú zreteľné: absolutizáciou výrobných síl rozvíjaných vo forme vedeckotechnickej revolúcie zavrhuje marxisticko-leninský princíp dialektickej jednoty a vzájomnej podmienenosti výrobných síl a výrobných vzťahov. Iba vo vývojovej úrovni výrobných síl (mimo charakteru výrobných vzťahov) vidí Garaudy podmienku spoločenského pokroku, resp. akýsi abstraktný „civilizačný faktor“, ktorý je podmienkou jeho „kritiky“ súčasného socializmu ako socializmus s „nízkou úrovňou rozvoja výrobných síl“ a „nedokončenej revolúcie“. Podľa Garaudyho socialistická revolúcia (dnešná socialistická skutočnosť) sa preto nijako nezlučuje s vedeckotechnickou revolúciou, alebo, čo je to isté, vedeckotechnická revolúcia v súčasných podmienkach socializmu je podľa R. Garaudyho mimo socialistickej revolúcie ako tzv. „autentickej socialistickej revolúcie“, t. j. takej revolúcie, ktorá nemá nič spoločného napr. s Veľkou októbrovou socialistickou revolúciou.

Ďalej odmietnutie marxisticko-leninskej teórie spoločensko-ekonomickej formácie nú-

ti Garaudyho prijať teóriu „civilizačných štádií“, založená na jednostrannom zdôrazňovaní a uznávaní výrobných síl. Preto súčasná epocha nie je epochou prechodu od kapitalizmu, ale epochou prechodu od „slepých mechanizmov priemyselnej civilizácie“ ku „kybernetickej civilizácii“. Vedeckotechnická revolúcia je preto podľa Garaudyho, ako konštatujú autorky, „civilizačným procesom“ (s. 28), ktorého akosi „možnou budúcnosťou“ je „konvergencia socializmu a kapitalizmu“ (s. 29), resp. realita tzv. „demokratického socializmu“ vyjadrujúceho „syntézu“ dobrej stránky kapitalizmu (úroveň výrobných síl) s dobrou stránkou socializmu (so zrušením vykorisťovania).

Je len samozrejmé, že táto reformistická koncepcia ľudskej budúcnosti, silne poznamenaná eklekticizmom, odsúva do ústrania úlohu proletariátu, jeho triedny boj.

A tak prijatím nesprávneho východiska pri určení charakteru súčasnej epochy Garaudy nemôže vysvetľovať jej historický pohyb z jej imanentných reálnych hnacích síl, zo zápasov dvoch proti sebe stojacich svetových sústav, ale z tzv. „historickej iniciatívy“. „Historickú iniciatívu“ (s. 32) kladie do súvislosti s vedeckotechnickou revolúciou, s ľudskou „zodpovednosťou“ a s ľudskou „tvorivou činnosťou“. Avšak Garaudy nechápe, že „iniciatíva vyplývajúca automaticky z vedeckotechnickej revolúcie musí byť v kapitalizme len iniciatívou monopolisticky dirigovanou, iniciatívou, v ktorej robotnícka trieda nie je určujúcou, ale určenou zložkou“ (s. 33).

Otázkou „historickej iniciatívy“ sa autorky zaoberajú podrobnejšie v druhej časti knihy, nazvanej *Opustenie dialektickomaterialistického svetonázoru* (s. 35).

Teória „historickej iniciatívy“ je — slovami autoriek — v podstate teóriou subjektivity, teóriou, v ktorej triedne stanovisko je nahradené stanoviskom abstraktne ľudským, alebo — čo je to isté — dialektickomaterialistické stanovisko v chápaní dejinného pohybu je nahradené teó-

riou „metodológie historickej iniciatívy“. Táto teória, ako každá iná subjektivistická teória, je poznamenaná voluntarizmom (revolúcia je napr. redukovaná na *vôľu* k revolúcii, na angažovanosť, a ako taká je mimo sociálno-triednych pomerov) a usiluje sa o. i. zrevidovať aj jeden zo základných problémov marxisticko-leninskej filozofie — otázku človeka. Ako tvrdí Garaudy, „moderný marxizmus“, opierajúci sa o teóriu „metodológie historickej iniciatívy“, chápe napr. „totalitu človeka“ — už Marxom nastolený problém univerzálneho, všestranného rozvinutia človeka v komunistickom spoločenstve — ako problém, ktorého kategorickým imperatívom je tvorivosť. Pravda, nie je to tvorivosť ontologizovaná konkrétnou spoločenskou praxou, formovaná určitou spoločenskou realitou, ale tvorivosť vo fichteovskom zmysle slova. V úsilí zdôrazniť subjektívny faktor dejín, Garaudy ho mystifikuje a povyšuje na hybný princíp, izoluje a subjektivizuje ho. „Redukovanie marxizmu-leninizmu na metodológiu historickej iniciatívy, ktorá spočíva na abstraktnej antropologickej vízii, na eliminácii objektívnej dialektiky a historického materializmu, ukazuje sa ako nevyhnutný predpoklad pre garaudyovské zjednocovanie marxizmu, existencializmu a kresťanského myslenia“ (s. 45).

Ľudia tvoria dejiny, ale nie podľa slobodného projektu, ako je to u Sartra vychádzajúceho v podstate z fichteovskej koncepcie „slobodnej tvorivej činnosti“, s ktorým Garaudy súhlasí, ale na základe existujúcich materiálnych a duchovných podmienok. Existujúce podmienky, resp. daná úroveň spoločenskej praxe ako reálneho životného procesu konkrétnych ľudí, však nie sú „odcudzenou skutočnosťou“, ktorá nemá nijaký podiel na ľudskej tvorivosti, ako tvrdí Garaudy (s. 50), ale sú to podmienky vytvárané ľudskou činnosťou, ktorej zákony nie sú mimo nej, ale v nej. Zmeniť podmienky, v ktorých prebieha ľudská činnosť (zrušiť súkromnovlastnícke vzťahy), znamená zrušiť odcudzenie a vytvoríť podmienky pre slobodu